

SALAMON
ERNŐ

ÉNEK
A SZOLGÁK
SORSÁRÓL

SALAMON ERNŐ:

ÉNEK
A SZOLGÁK SORSÁRÓL

(SZINPADI KÖLTEMÉNY)

Típoprafia Szilágyi, Târgu Mureş
1938.

70456

SZEREPLŐK:

BONGYA JÁNOS ÖREG MUNKÁS

A FIU

MADÁR ISTVÁN

BRINN MÁTYÁS MÁGLYARAKÓ

BOLOND LINA

KOLOMPOSNÉ

LENKE, KOVAKŐVESNÉ

LENGYEL KOLDUS

NÉVTELEN

BALÁZS, CIRKULÁS

SZATYORI

OPRÉA

FAGARAS

ÖREG SÓS

HÓTYA

EGY ÖREG

BARICZ ISTVÁN

KÁR ISTVÁN

SÓVÁRNÉ

BOROSNÉ

KOLOMPOSNÉ

DÉNESNÉ

BOGASNÉ

REKCUMNÉ

VARASNÉ

MUN-
KÁSOK

MUNKÁS-
ASSZONYOK

I—XVII MUNKÁS

I—VIII ASSZONY

HALOTT GYEREKEK KÓRUSA

VÉNASSZONYOK KÓRUSA

A HANG

A HALOTTAK ÖSSZKÓRUSA

(Történik egy hegyi munkástelepen. Most, hogy a gyárat leszere-
lik, a munkások más munkahely felé indulnak. A néző a te-
lepből csak az udvart látja, amelynek háttérében az omladozó
munkásházak állnak körbe, nagyon vigasztalanul. Elől a hideg
kenyér-sütő kemence körül az asszonyok álldogálnak, batyukkal.
Jobboldalt gyülekeznek a munkások, nagy átalvetőkkel, hát-
ssákkal. Késő délután van. Kései ősz. Homály. Az indulók-
nak fáj egy kicsit a szívük, elfogódottak, hiszen sokan szülőföld-
jüket hagyják el, mások munkájuk, apró pihenéseik helyét.)

Felügyelő :

Gyerünk, gyerünk, emberek, nem lehet maradni,
ha nem futtok ügyesebben, hogy tudjunk haladni ?
Elvevéd e fejszédet ? Hozod szalmazsákod ?
Eloltottad a tüzet ? Nem hagytál világot ?
Három kutról vederlánc új kutig kísérjen,
aki szomjas így meg vizét tenyerében.

Balázs, cirkulás :

Nem lesz itt ki szomjazzék, üres már a padlás,
szoba kihűlő kövén nem bujhat, nyughat más,
csak aki a kísértést étlenül kibírja
és a nyughatatlan éjt nem tölti el sirva.

Szatyori :

Nó, már aki itt marad, marad a penészek,
cibálják rossz hónapok és esőverések.

Aki élő távozzék, hallgasson szavunkra
ezen a hűlen tájon, megállott a munka.

Borosmé:

Keresztútig cípelek, onnan se lesz máskép
szegénységben fehérnép bizony óriásnép.

Oprea:

A fogatlan Opreát a fia itthagyná,
de az öreg nem marad, hát te Fagaras bá?

Fagaras:

Se meleg kendő,
se só elegendő,
se szítani tüzet,
se törni fűvet,
se látni a csillagos éjt,
ha gyári füst visszakisért,
közülünk nem ülhet itt egy se.
Irgalmatlan csend zugja, hirdesse,
hogya a dolgozó népség
elmege, mert viszi a szükség,
alkalmas keze nyomában
csak pusztulás, végső halál van.

A fiu:

Menjünk mi is, apám, az ifju nép
az ifju ember nem ül, nem marad,
nem hányja veti évei bűnét,
nem szán halált, nem számol árnyakat.
Gyere szaporán, vén s beteg apám,
ha elhullsz, elhullsz, hullj, mi örködünk.

Az apa:

Édes fiam, most megtudja apád,
a mázsás öregkor jelentkezik,
a sűrű bánat távozó szavát
a gyengülések visszacsengetik.

Más tájra menni nékem nem lehet,
itt vontam éveim e dombokon
s végső hörgésem, lihegésemet
tudja, figyelő koma és rokon
s ha el is haltak tudva tudja mind
ki készülődik meghalni megint.
Ez a hazád, e szigorú vidék.
A munka helye. Fáradtságaid
terhelik súllyal a tájék szívét
s édes emlékekkel apró hangjait.
Tanuld meg tőlem. Ha kinban öreg,
öregebb lennél tán megértenéd
ott dobj hajamra kis őszi füvet
ott temess el, hol szolgáltam elébb.

A fiu :

E vékony lét megriaszt, lakatol,
gyötör, tapod, eltípor, guzsba ver,
lennék csavargó, utálló lator,
tudatom mindent jobban bírna el,
ám a szörnyű helyt, amíg láthatok,
nem maradhatok.

Az apa :

Én itt maradok.

(Most a munkások asszonyaikkal, gyermekeikkel sorokba állnak a szín elején, hogy elinduljanak. Ládák, zsákok, átalvetők kezeikben, vállakon. Egy, egy gyerek viszi a kicsi széket, más mezítlábas kicsik kezükben viszik cipőiket. Taligákat húznak keresztül a színen, rajtuk limlomokkal, deszkabutorokkal, kis padocskákkal, nagy batyuba kötött lepedőkkel. A munkások még nem hagyják el a színpadot, beszélnek az Apához.)

Hótya :

Kész vagytok Ávéd, Rígó, Tács, Erős? (az Apához). Az öreg Hótya indul, véle jössz?

Oprea :

Oprea se marad.

Fagaras :

Én se Fagaras.

Az első hegyig jer! Csak egy arasz.

I-ső munkás :

Ki süti máléd ?

II-ik munkás :

Ki önti vized ?

III-ik munkás :

Ily' öregén telelhetsz, azt hiszed ?

Öreg Sós :

Uj völgybe fel, velünk eljönni tudj,
jobb lesz neked. Öreg Sós nem hazug !

IV-ik munkás :

Nem félsz majd éjkor ?

V-ik munkás :

Nem ijeszt a gyár ?

VI-ik munkás :

A pince kísért !

VII-ik munkás :

Fűrész visszajár !

VIII-ik munkás :

A köhögésünk itt lesz, itt marad !

Egy munkásnő :

Sóhajtozásunk a fedél alatt.

IX-ik munkás :

Jajgatásunk itt ül az ablakon !

X-ik munkás :

Egy szobában mi meghaltunk haton !

XI-ik munkás :

A téli éjen koccan fogad is!

XII-ik munkás :

A félhomályban nem látsz magadig!

XIII-ik munkás ;

Se meleg kendőt kérni nem lehet!

XIV ik munkás :

Se szitni tüzet nem ülhet gyerek!

XV-ik munkás :

Ha szólni akarsz, meghallgat a föld!

XVI-ik munkás :

Süket fülén a hangod összetörd!

Az apa :

Ne korholjatok.

XVII-ik munkás :

Mit akarsz tehát?

Az apa :

Halottimtól bucsuzni legalább.

Ki itt hajlott, hült, járkált, görnyedett,

gép fogán csonkult, körfűrész megett

szíjjkötényével s dőfte derekát

a csapó lécz. hát lássam legalább,

hadd lássam őt s kendős anyáim és

hugaimat, testvéreimet és

mind azt a népet mely hontalanul

a hegy arcával ráncosult, borult,

a víz arcával simult el s derült,

mindenkit lássak; ki köröskörül

izmával, válláival és hej!

annyi hajlással, annyi emeléssel

juszt kapott s hogyha bárki urak jönnek

néki mint birtokosnak köszönnek

s addig él míg az ég s a hegygerinc,

van élete, bár léte, teste nincs.

Lássam, hát őket, lássam őket már most!

Egy öreg (kiált):

Hé, halottak, bucsuzik Bongya János!

Egy lány (kiált):

Hé, halottak, mi elmegyünk innét!

Egy öregasszony (kiált):

Bucsuzik a szálló telepi nép!

(Az utolsó szavak felhangzásakor, mint valami adott jelre, kicsapódnak a háttérben húzódó házak ajtói, ablakai és a félhomályban a háttér benépesedik a telep halottaival. Hárászkendős, földig érő feketeszoknyás szikár vénasszonyok, nagyfogu kartonruhás fiatal lányok, alacsony, állig gombolt fehéringes, tisztos külsejű öregek, ünnepidőikben feszingő ifjak, vasárnapi ruhás gyerekek, valamennyien úgy, ahogy eltemették őket, lépnek a házak elé. A háttérből, mindig az látszik, aki éppen beszél, valamivel élesebben a bágyadt reflektor fényben.)

Dénesné:

Nyitva a kemence,
hammas a pemete,
azt mondom én Kisné,
zöld lapival süsse.
Ugy süsse kenyerét,
ugy süti ki érti,
az ilyen málélepényt
szereti a férfi.

Bogasné:

Eljövénk egy szóra mi,
rossz hírt hallni magiktól.

Rekcumné:

Feléledni kicsinyég
kedves, rossz szavaiktól,

Bogasné :

Melyik leány rosszféle ?

Rekcumné :

Melyik gyerek tolvaj?

Bogasné :

Melyik istentelen házban
akad valahol vaj ?

Rekcumné :

Ki halt meg amióta
én is földbe értem ?

Bogasné :

Miért élnek Ravaszék ?

Rekcumné :

S Tót Jánosék miért nem ?

Dénesné :

Mondom lelkem, jó asszonyság,
az a Madár István,
emlékezik maga is,
az a vékony, hitvány,
aki egyre fogyatkozott.

Varasné :

Mondd gyorsan, ne várj hát !

Dénesné :

Vasárnapon, délutánon
megégve találták,

Rekcumné :

Szentisten, szűzmárija, jaj nekünk, jaj nekünk
igy hal meg a kedvesünk, így hal gyerekekünk.

Madár István (jön)

Én vagyok az öreg Madár
fia Madár István,
eddig földön voltam, most a
sirba vagyok hitvány.

Eddig földön fogatkoztam,
most a sírba zártak,
vasárnapon, délutánon
megégve találtak.
Leöntöttem lámpagázzal
ünneplőruhámat,
— édesanyámat csak azért
öli meg a bánat —
s meggyújtottam, hogy elégjek.
mert eleget éltem,
mindíg kérni, kéregetni,
könnyörögni féltem.
Mások jártak iskolába,
engemet a lécek
vártak és a poros, éles,
csikorgó fűrészek.
Mások kaptak bicskát, szappant,
sohasem köhögtek,
nem izzadtak, nem hörögtek,
se ágyba nem köpték.
Engem pedig úgy kinezott
szegénysorsu bánat,
minden reggel új baj akadt,
sírni való támadt.
Ilyen korán gyerekefjével,
ha annyit kell túrni,
mért kéne az öreg munkás
sorsára kerülni?
Miért kéne a placcra állni,
szálkába fürödni,
idegen ur jóvoltáért
forogni, sürögni?
Fekete fog, fekete rét,
fekete betegség.
apámöklös hajnalok és
anyámszájas esték!
Ezért gyűlt össze tettemre
ez a munkás udvar,

békentem böven magamat
lámpapétlórummal.
Elégtem én, elégtem én,
ki bajos nyughasson,
jótéllélek, csendesszívű
népség megsírasson.

(Lassan elballag a kemence előtt és leül egy lócára. A megriadt
asszonyok a gyerek felé pillantgatva mondják:)

Első asszony:

Szemei megszenesedtek!

Második asszony:

Zápfogai megeredtek!

Harmadik asszony:

Végtagjai égve leváltak!

Negyedik asszony:

Körmei haja se vártak!

Ötödik asszony:

Márja, hogy sírt az a gyermek!

Hatodik asszony:

Sütötte a lángja a kertet!

Hetedik asszony:

A bél, a tudó és a főér
nyujtózott a levegőér!

Nyolcadik asszony:

Nem ízlelt, nem érzett, nem látott
feledhette vón a világot,
de szenes fejében a szikra
fájdalmait odahitta!

Halott gyerekek kórusa (háttérben)

Tiszta átok a gyermek!
Hevernek. szemetelnek!

Az anyjukat ríkatják!
Mind búj, ha látja apját!
Mind csak melegbe lenne!
Négyszer naponként enne!
Mind kedvvel huzna csizmát!
Nem jár télen meztláb!
Nem járna ingbe, fagyba!
Kemencénél maradna!
Tiszta átok a gyermek!
Hogy nyelnék el a vermek!
Az apja kint a pláccon!
Lúgoz, seper az asszony!
Hogy lepné el a kórság!
A gyerek csak adósság!

Vén asszonyok kórusa (előtérben)

Szégyelte az anyját, az apját!
Restelte a pizskát, a pajtát!
Született volna okosnak!
Vári eszes iparosnak!

Halott gyerekek kórusa (háttérben)

Elment tőled öregasszony,
elment tőled öregember,
elment reménységeiddel,
elment tőled hiteleddel!
Szörnyű végén elborulhatsz,
keresgélvén szállj magadba,
mért átkozott elpusztulván,
hűtlen anyja, hűtlen apja?

Vén asszonyok kórusa (előtérben)

Hogyha nincsen szórd el hamvát,
ne szolongassa az anyját!
Hagyja apját öregedni,
nénjét, ángyát lefekhetni!
Megtörtént ez más szegénnyel,
legyen majd azokkal éjjel,

a telepi lúgosokkal,
öngyilkos lakatosokkal,
mind ő velük társalogion.
Minket bizony békén hagyjon!

Az asszonyok : (hirtelen elhalgatnak, mert jönnek

A férfiak : akik állig begombolt inges, tisztességes fe-
keteruhában öltözött emberek, feszengenek ünneplőikben)

Baricz István :

Erre lépjen István druzsám,
erre jöjjön vélem,
ide lepihenhetünk . .

Kár István : (bután)

Én is úgy itélem.

Baricz :

Jó nap van és könnyű dér

Kár István :

Nem szárad meg a kenyér.

Brinn (jön)

Baricz :

Itt a bagós Brinn Mátyás.

Brinn :

Adjisten.

Baricz :

Eredhess.

Brinn :

Egy pofa bagóért nem jövök kiedhez.

Nétené, be nagyra tartja magát Baricz István,
olyan hitvány milyen kied, megvagyon én is tán!

Nincs komiszabb a hónál,

megázik a hát,
ha máglyarakó volnál
te is megtudnád.
Ha dróttal takaróznál
falat melegért,
ha szeggel vakaróznál
megértnéd miért,
hogy végig életemben
üres órám nem ért,
időmben, ünnepemben
se örömet, se fényt.
Ha jobblábam te volnál,
jobblábam húzom,
ködökbe hatolnál,
rínál jól tudom.
Ha tudóm te volnál,
hej, tudóm nem ép,
otthagytam bagóért
hamús tudóm felét.
Nincs más a nagyvilágban,
csak az egy dohány,
se asszonyom, se lányom,
megfúlhat mindahány,
se asszonya, se lánya,
őreg Brinn így beszél,
csak legyen jó dohány
keze ügyinél.

(Leül Madár István mellé s hallgat.)

Bolond Lina (jön)

Avédné asszonyság,
az anyám azt mondta,
nesze egy tarisnya.
Indulj el, indulj el,
kérni, kéregetni,
nem mindig csak otthon ülni,
szenet nézegetni.
Parazsat bolygatni,

seprüt félre rakni,
alkonyig, hajnalig,
mindig dudolgatni.
Szegény asszony egyebe sincs,
csak árva két karja,
ura rongyát varrja,
gyermeke ruháját
rossz szelek cibálják,
megdermed a vackán,
Ávédné asszonyság.
Ávédné asszonyság
ölje meg az urát,
mert a férfi állat
rohan a szoknyának.
Ávédné asszonyság
megkérem én magát,
fojtsa meg a fiát,
vagy lányát legalább.

(leül Madár István mellé)

Sóvárné: (előtérben)

Kolomposné, ez a maga Linája.

Kolomposné: (háttérben)

Szegény asszonynak csuf, idétlen lánya.

Sóvárné: (előtérben)

Hogy is volt, nem tudják az asszonyok,
mikor szegény lány megháborodott?

Kolomposné: (háttérben)

Hát így volt, ahogy mondom, asszonyok,
jött haza este, kis nadrágja tépett,
a szoknyácskája zöldfoltos, füves
s valahogy olyan nagynehezen lépett.

Megkérdézem: Linácska, mi bajod,
te sirtál? megütöttek? mondd ki bántott?
De szót se szólt, csak úgy sirt csendesen,
mint a gyermek ki szörnyű álmot látott.
Azóta beteg, fáradt, együgyü,

tizenhét éve így kell néki élni,
tán sulyos árnyak ültek meg szíven
s ha akarná sem tudná elbeszélni.
Hiszen tudják, azóta, a mezőn
bolyong naphosszat, minthogyha keresne
füvet vagy fát, vagy kései virág
szárát, hogy törni, tépdesni szeresse.
Megvert a sorsom véle gyermekemmel,
ha fel is nő hasznát nem láthatom,
őreganyámat sem kell jobban óvnom,
több baj nem volna, ha látnám vakon.
Csak napsugárral, vízzel bibelődik,
sárral beszélget, fényben fészkel ő,
s ha elköltözik vajki véle mégyen
s ha érkezik valaki véle jó.
Csak tudnám meg ki tette csúffá, lelkem,
hogy megáztatnám amúgy igazán,
a mocskos anyját, hogy megemlegetném,
majd látná markom, hallhatná a szám.
Keze erejét tette gyengeséggé,
kopottá, vakká kék kökény szemét,
se gép mellé, se síró gyerek mellé
nem állíthatom. Bárgyu. Alj. Szemét.

Sóvárné : tompán (előtérben)

De lánya ő.

Kolomposné : (háttérben)

Hát lányom ő igen.

Hordoztam, szültem, felneveltem őt.

De ki tápláljon holtig eszevettét,

gond nélkül járót, sétálót, menőt,

vidámat, ifjut, kerge boldogot,

ki tépelődni nem tud, nem szokott.

(Ölébe ejti kezeit. Nagy csönd.)

Egyik asszony : (előtérben)

Jó asszonyok, még van itt valaki
ki ha megszólal mindenki megérti,

mért kén hátukból szíjjat hasítani,
s hogy miért főjtanivaló a férfi.

Lenke : (háttérben)

Hideg ágyban egyedül aludtam,
szélfuváskor ingemhez lapultam,
áprilisban hajammal beszéltem,
juniusban fényesre kefélttem.
Novemberben meghúzott a fésű
nem jött el az édesölelésű.
Föztem be a szilvát harminchatszor,
felugrattak téli pitymallatkor,
egyszer mégis megsajnálta a szóda
érdes kezem nem marja azóta.
Már azt hittem megmaradni így kell,
fogynakozni vézna éveimmel,
füstös lécen sülni, meghevülni
olvadásig együltömben sirni.
Mégis egyszer hosszú téli éjen
megindult a kovaköves vélem,
hegyek közé erre a telepre.
Kovaköves a szót nem szerette
Hogy húzott négy nevetlen kölyke,
sápadt fülem, hogy szúrta, gyötörte.
Szegény asszony, hogyha markol, kárt fog,
mert a késő asszonyság megártott.
Mert, hogy terhes lett a méhem egyszer,
összebujtam a kovakövessel,
ő sem bánta, én azt mondtam : „Hidd meg
az én kölyköm jó lesz ötödiknek.“
Lepényhusom méltán összebágyadt,
régén intett már az ifjuságnak.
Így történt, hogy magzatom elvenni.
doktorokhoz városba kell menni.
El is visznek, lelkem, el is visznek,
s ha elvisznek kés alá terítnek !
Hát ahogy a házból kicipeltek,
vénasszonyok körülfeleltek :
„Meghalsz, biza, ugy készülj el Lenke,

meg kell halnod, vedd ezt értelembe!
Milyen kár is, milyen kár is érted,
jaj istenem, megesznek a férgek!
Jaj istenünk! Földbe fognak tenni,
hogy fogsz, Lenke, te onnan kimenni?
Tedd, hogy lenn ne lássák vétkeinket
s véled tesszük legszebb szürke inged!“
El is vittek, mégis visszahoztak,
ágseprűnek, mostoha gonosznak!
De a kovás, immár szert tett másra,
más konyhásra, másik ágyunkásra.
Nékem meg haza kellett üzenni.
aranyeres apámmal elmenni.
Havas alatt, hegyes ég tájékán,
viz csapásán, szikla hasadékán
vitt el utunk. Nem hiába féltem
vihart láttam a patak színében.
Áradás volt, ahogy vízbe értünk
s csontig ázva didergett a térdünk,
aranyeres apám megöleltem,
egy rokonom volt abban a percben
s mikor ajkamban megbotlott habja
a pataknak, eltűntünk alatta.
Halálunkkal akaratja lett meg,
a kovakövesnek s a telepnek.

Az egyik férfi: (előtérben)

Ez itt a lengyel koldus, ismerem
szegény zsidó elmondhatod, ne félj,
mi hírrel jöttél ilyen hirtelen?

(az asszonyokhoz)

Csend asszonyok, a zsidó beszél.

Lengyel koldus: (háttérben)

Hatvan folyón túli Tárnopolból,
hosszu éven gyalog jöttem én,
fulladtam a héthatári portól,
álom híjján volt szemem kemény.
Ötven péntek óta nem fürödtem,

lábon teltek el szombatjaim,
ájtatosan rég nem könyörögtem
imaházak öblös padjain.
Szegény zsidó könnyen utra kelhet,
ládája jég, a batyúja sár,
megriasztják nagyúti félelmek,
üzi falu, megszólja madár.
Mondták otthon: ő megéri árát,
tudja otthon egész Tárnopol.
megbecsüljük mi a fáradságát,
szombatolunk garasából.
Mondtam is, hogy hálisten, egy évre,
Tárnopolban kalácsot szegek.
rá is szóltam egy hazatérőre,
vigye el ezt az üzenetet.
Talán örült is a zsidó asszony
poják városban a jó híren,
amikor, hogy kedvemben akasszon,
kopácsolni kezdett a szívem.
Elért mégis a késő öregség.

Első férfi (előtérben):

Igy jár, aki holtig hontalan.

Második férfi (előtérben):

Külső földi láz piritja testét
városon túl, hogy odvaiban.

Lengyel koldus (háttérben):

Mert elmentem és hiába mentem
jó papunkhoz a szent rabbíhoz,
nehéz szívvel, hiába esengtem:
„Kegyelmezz meg, a halál kinez
egymagamban ne hagyj hűlni, veszni,
ágyat adj, csak egy szőrtakarót!
Kegyeletes bűn jön megijeszteni,
férfi nélkül magában halót!”
Elküldött, mert hát mást nem tehetett
elnök, titkár mind elkergetett!

Gazdagokhoz mentem hát meghalni.

Morogtak is annyian vagyunk,
haláloddal gyermeket zavarni,
szolgákat rikatni nem hagyunk!"

Máshová, hát sehová se mentem,
minthogy mentem szegény néphez én,
gyertyát gyújtani megindult érettem
s jó halálért ment minden szegény.

Egyik asszony vetette az ágyam,
más hozta a kis meleg vizet,
keresztény ütögette a hátam,
keresztény még ha nem is hiszed.

Vélem hívták ruhaszaggatásra
rongyomat öröklő fiaim,
szegény ember ezer sóhajtása
vert lengyel szobánk ablakain.

Elcsendesedésemet kivárták.

Nem sürgettek, amíg tudsz maradj
s hogy meghaltam, négy nevem kiálták
barna tetőgerendák alatt.

Még aznap a dús városi pappal
nem volt végimáért alkuvó,
tünődően és forró ajakkal,
szállt a telepen a bucsúszó.

Most hogy nyugszom, percre visszatértem,
halld jó halálom történetét,
jobbomon tót munkás nyugszik térden,
balfelemen egy székelő cseléd.

(Most a színen mindenki ül, padon, lócán, ke-
mencénél, mindenütt és mélységes csend van.
Egyszerre megszólal

Egy hang (előtérben):

A Névtelen.

Itt jön a Névtelen.

Ő is beszéljen, te is kérd velem,
ő is beszéljen, lássunk életéből,
tanuljunk, halljunk szikla erejéről,
ki csatornán és tetőn tud aludni,
nem mondhat rosszat, nem tudhat hazudni.
Hát szólítlak! Beszélsz e Névtelen?

A Névtelen (háttérben):

Jó, legyen.
Szombat éjjel haltam meg,
hétfőn reggel születtem,
hetemet kidolgoztam,
vállalásom végeztem.
Látástól iparkodtam,
vakulásig nem ültem,
hasábfával fordultam,
vedervízzel térültem.
Szürkületkor két szomszéd,
éj beálltán hét rokon,
óraváltáskor ezer
örködött az álmomon.
Tél pusztultán derültem,
őszi szélkor fakultam,
fagy erejét husz ujjam
lefagyásán tanultam.
Zárral megrozsdásodtam,
a posztóval kikoptam,
jó napom elkerültem,
szerencsémén kifogtam.
Nap előtt öregedtem,
jégzajláskor fürödtem,
tűz hunytakor pirultam,
urat hagytam fölöttem.
Görcsösödő hajláskor.
dérkor megdermedőben,
öreg lettem időmben,
koldus lettem erőmben.
Se falam, se padlásom,
se fám, se barázdáim,

igazam füstbe irták
ordasfarkas gazdáim.
Rongyos lelkem özvegyen,
rongyosodók lelke lett,
még tudják a peremet
a telepi emberek.
Ha azt mondd: Névtelen!
Tudhasd azt is: Megölték!
Névtelenek siratják,
jótestvérük megöltét.
Bűnöst számontartani
igaznak kötelesség,
bűnöst láncrajuttatni
igazaknak jól essék!

Most párbeszéd zajlik le a halottak és élők között.

Az apa :

Nem sápadtam sorsotok hallatán,
névről, egy sorsról ismerőseim
s ha csordul időm, mulásom szakán
vállamra ütnek rongyos őseim :
enyészní kell! Szilánkra vál a fém,
fonálra bomlik a szálas szövet,
őszi madárdidergés idején,
lombbal s az ággal menjen az öreg.
Ki ma született még jöhet s mehet,
aki megvénült, helyét hagyja itt,
segítnék néki az öreg szelek
világba hordni porló hamvait!
Enyészní kell férfiak, asszonyok,
aki erős éjfélnem nem riad,
nem csügged el szörnyű halálotok
gyermekhalál, vénsorvadás miatt.
Bucsúzzunk sorra : Hej rönktéri Kósa,
hol hagyád testvér a csákánynyelet?
Földbe vonultál? Havasjáró, kósa
asszonyhagyó! Mondd el, hogy lehet
egy helyben ülni? Annyi más hegyen

sikong a fűrész, jár szijjas kerék,
ásott ágyban van ki éléd tegyen
étket s van kinek visszaadd felét ?
És Rákhel, Rákhel rámpai kocsis
és öreg Sóvár, éjszakai ör
és Ávéd János szijjgyártó, hogy is
mehettetek el a napszám elől ?
Vékony Örzse, rongyos, foghíjas,
zavarodott leány, vig és öreg,
szeret-e még Ávrám vasutas,
szeretik még nem kényes öled ?
Bucsúznám sorra : Ajtatos Ferenc,
falábu férfi, derék s nyomorék
ha ma meglesel, holnap fellelentsz.
lesésben férfi, sugásban derék !
Drága Muntean, anyagtéri máglyás,
civódtunk mi ötven évig ketten ?
„smecher bátrán“ „pipogya bus András“
igy beszéltél és így beszélgettem.
S Ti férfiak, mind tisztos dolgozók
vaskezü, kalapácskaru sereg,
családon fogyók, bagóért hajolók,
indulás előtt felköszöntelek !
Ellopott tej s méz hián szenvedők,
másnak vaját és kalácsot adók
ti ifju nép ! Kitejt idő előtt,
mérget öregség udvarán halók
és gyerekek, zöldarcu ingesek,
kikhez míg élnek két szót nem vetek,
ne álmodjatok szörnyüt, rémeset
Kenyér ! Öröm ! Hess, el kísértetek !

A hang (háttérben, válaszol) :

Bordás orcámon harminc éve fü
és csihány nyílik s bürök, bő levü.
Szomorító vagyok s feledtető
mint az eső s az esős fatető
a kerítés és az őszi zsindely,
ruhakötél lengő ingeiddel,

az vagyok, mint a göröngy s a domb,
üres jövőm nem alakíthatom,
napi időn túl és magamtól távol,
nem származom se tegnaptól, se mától.
Ha kedvem telik, mindjárt lehetek,
csend a füledben, hatnapos heted,
amit tudsz rólam, véled eltűnik,
nevem is az utolsó betűig.

Baricz (Halottak közül dicsekedve):

Mégis jó, mégis jó meghalni ugy van-é?
Egész jó délelőtt ülünk a nap elé,
egész jó délután ülünk a nap alá,
a szegény népségnek vasárnap a halál.

Egy ifju (az élők közül):

Maradj, mert hagylak szívesen
rosszagu ifjuság!
Szerusz telep, szerusz bajom,
maradj nyomoruság!
Szerusz te szálkás deszkaágy,
tán akad még egy priccs..

Az ifju anyja (A halottak közül, korholva).

Ahol te, nyáron fűtőző,
kis esőben lapíts!

(Közben mindent belepett a szürkület. Most egy-
szerre megszólal a háttérből)

A holtak kórusa:

Ez már az alkony. Csendesedjünk.
Emlékezik még osztott testünk.
Ásítsunk s menjünk. Férfi. néni,
nékünk még messze kell ma érní,
megyünk feküdni nyögősenkhöz,
szomorítónkhoz, öregünkhöz.
Erre megyünk a bolti dombra,
sípol a mozdony a sírunkba
a mozdony sípja odahallszik,
az ember jól még lenn sem alszik.

Minden délután pontban hatkor,
minden munkanap alkonyatkor,
ízleljük izzadásaikat,
a régi fáradtság szorongat,
mert aki hatvan hosszú éven,
hajlógatott sürgős serényen
s alkalmas volt a térde szegnek
s a csontja szurós fegyvereknek,
az halálba hiába szállt át,
ottan is fájlalja a hátát.

(A halottak elhagyják a szint. A félhomály sűrűsödik. A távozó emberek a látomás révületébe hulltan állnak, némán, lehajtott fővel. És akkor hirtelen belehasít a csöndbe):

A Felügyelő :

Hé emberek szaporábban ! Sietni ! Sietni !
Ráértetek majd holnapután ...

I-ső munkás :

Meg azután...

II-ik munkás :

Soha napján...

Az apa

(ráteszi kezét a fia vállára, ő is indul. Mélyen elgondolkozva):
Pihenni...

Függöny.

CENZURAT